

Gospodarski pregled

PRIMER INDUSTRIJSKE KOMBINACIJE (VERTIKALNEGA KONCERNA) NA SLOVENSKIH TLEH.

(Odlomek iz gradiva za študijo o razvoju monopolističnega kapitalizma v Sloveniji)

A. Krajan

2. Surovino — železno rudo dobiva KID iz lastnih železnih rudnikov v Petrovi gori, na Slavskem polju in pri Lukavcu, vse južno od Karlovca. Skupno z zgoraj omenjenim plavžem pri Topuskem pripadajo ta polja delniški družbi Železni majdan in topilnica d. d. Topusko, katere večinski lastnik je KID.²¹ Dalje je „celjska družina“ udeležena v Industriji željeza v Zenici. Od 15 milijonov delniškega kapitala te družbe ima država 90% delnic, a ostanek je v rokah zasebnikov, med njimi največ v rokah „celjske družine“.²² Zato ji je zajamčena eksploatacija²³ železnega rudnika Ljubije²⁴ v sev. zapadni Bosni.

Težnjo razširjenja v smeri predelave še novih rud vidimo iz dejstva, da je nedavno kupila KID v okolici Čačka magnezitna polja in da namerava zgraditi tvornico za proizvodnjo predmetov iz magnezita.²⁵

3. Kot energijski viri služijo KID-u lastne električne hidrocentrale (Gorje, Vintgar, Zasip, Javorniški Rovt.)

Do premoga jo vodijo zveze preko Prometnega zavoda za premog d. d. v Ljubljani, ki je spadal nekoč v industrijski koncern Slavenske banke ter prešel nato v odvisnost skupine „mladinov“ pa tudi TPD in KID-a. Zveza do TPD je vidna tudi iz zakupa rudnika Liboje po Prometnem zavodu in iz zastopstva v upravnem svetu. Vloga Prometnega zavoda je v bistvu posredovalna: trgovska in finančna centrala za trženje s premogom.

4. Oglje,²⁶ les itd. dobiva KID iz lastnega gozdnega veleposestva, ki obsega preko 1200 ha in je bilo naknadno izvzeto iz agrarne reforme.²⁷

5. Za lastno preskrbovanje gradiva za zgradbe in za obkladanje peči so bile zgrajene tovarne za proizvodnjo ognjastalnih materialij; apno pridobivajo iz lastnih apnenic. Zgradbe izvršuje interesno vezana Gradbena družba Slograd d. d.

Neposredno na opisano območje težke železne industrije pa se navezujejo obrati lahke industrije. Oni uporabljajo polproizvode iz KID-ovih tovaren neposredno, brez vmesnih odbitkov radi dobičkov posrednikov. Tovarna emajlirane posode v Celju,²⁸ največja na Balkanu, organizirana v obliki družinske delniške družbe, izdeluje iz pločevine posodo, pa tudi radiatorje in kotle za centralno kurjavo. L. 1939-40. je

²¹ Oblika koncernske zavezanosti KID-a s topuškiimi železnimi polji je bila najprej zakup (od l. 1898. od budimpeštanske tovarne Ganz); po vojni jih nacionalizira Slavenska banka; po propadu te se s fuzijo priključijo KID-u.

²² Pred povečanjem del. glavnice je imela država 64%, a omenjena „družina“ 13% (Slovenec, 22. marca 1936).

²³ Po Spominskem zborniku Slovenije, str. 656. je rudnik pri Prijedoru v vrbaski banovini (kar bi soglašalo z ljubijskim) last KID-a.

²⁴ „Jutro“, 17. okt. 1937.

²⁵ „Jutro“ — Jugoslov. kurir, 15. marca 1940 in „Jutro“ 11. dec. 1940.

²⁶ V primeru potrebe more oglje zaradi posebne ureditve plavžev mesto koksa (edine uvozne surovine) služiti kot gorivo.

²⁷ Kmetijska anketa, Lj. 1938, I. del, str. 157.

²⁸ Po Narodnem blagostanju, 1929, str. 561 je „celjska družina“ še lastnik mnogih sličnih tovaren v Srednji Evropi; a po časopisnih poročilih (Jug. kurir — Jutro, 7. okt. 1938) pa je ista družina dobila dovoljenje za zgraditev tvornice železnih izdelkov v Kneževcu pri Beogradu.

prešla v odvisnost iste skupine²⁹ Tovarna verig d. d. v Lescah na podlagi nakupa delnic, katerih lastnik je bil od prevrata sem konzorcij Ljubljanske kreditne banke in Zadrúžne gospodarske banke.³⁰ V tej tovarni izdelujejo iz KIDovih polfabrikatov pluge, verige itd.

Preko „soštanjske družine“³¹ ki je zopet povezana s „celjsko“, se vključuje v ta koncern še veletrgovina z železnino z obrati v Celju in Mariboru. Kot prehodni obrat iz kovinske industrije v kemično stopa v krog odvisnosti od te skupine „Metalno a. d. - Beograd“. Ono je nastalo po fuziji, izvršeni l. 1935. med „Pražarno in kemično tovarno“ v Celju ter družbo „Rude in kovine“ v Ljubljani. Pražarna pa je izšla iz „Topilnice svinca in srebra ter kemične industrije d. d. Litija“ in je bila tudi v odvisnosti Slavenske banke, KID-a in TPD-ja. „Rude in kovine“ prav tako povezane z „mladini“ so bile ustanovljene od privatnih delničarjev-zakupnikov državne Cinkarne v Celju³² z namenom, da one uvažajo vse potrebne surovine za Cinkarno d. d. in prodajajo vse njene proizvode. Cinkarna pa je s pogodbo odstopila „Rudam in kovinam“ carinske uvozne ugodnosti ter dobiček prodaje.³³

Preko celjske kemične tovarne, zgrajene v letih blagostanja (1927) za proizvodnjo fosfatnih gnojil, prehajamo do njene matice Kemične tovarne v Hrastniku d. d., ki pripada izključno tej skupini. Za izdelavo apnenih in fosfatnih umetnih gnojil, raznih soli in kislin ter opojnih drog ji služijo poleg uvoženih surovin (fosfati iz Maroka, opij iz Južne Srbije itd.) tudi lastne baze (kamnolomi apnenca, rudnik fosforita v Erveniku pri Kninu in dr.). [Ne le po svojih lastnikih, marveč tudi po proizvodih obstoje zvezanosti tudi med zadnje naštetimi podjetji. Kovinski obrati se izpopolnjujejo s kovinsko-kemičnimi in kemičnimi. Tovarna emajlirane posode uporablja železno pločevino KID-a, cinkovo in pocinkano železno pločevino Cinkarne ozir. tudi KID-a, a prav tako tudi kemične proizvode (kovinski oksidi, kisline itd.) Hrastnika ali Cinkarne ozir. Metalnega akc. društva. Iz pražilnih plinov cinkove rude dobiva Cinkarna žveplovo kislino, katero uporablja tako ona kakor tudi Metalno a. d. pri proizvodnji modre galice; cinkov sulfid uporablja Metalno a. d. za izdelovanje litopona itd.]

Krog interesov se tako širi in ne zajema le železa, marveč tudi cink in baker. Zveza dobiva široko območje od KID-a in TPD pa vse do Mežice, Trepče in Bora.

V zgornjih poglavjih označena slika nekakšnega kovinsko-kemičnega kombinata pa se je l. 1931. še izpopolnila³⁴ s podjetji koncerna okrog Kreditnega zavoda. Tega leta je namreč skupina okrog „Celjske družine“ sodelovala pri ponovni „nacionalizaciji“ Kreditnega zavoda za trgovino in industrijo³⁵ in dobila svoj delež pri „banki velikih vložnikov in velike industrije“. Ustvarjanje finančnega kapitala te skupine, začeto v zvezi s Slavensko banko se tako nadaljuje. Ker je večina delnic Kreditnega zavoda razdeljena tudi na Hranilnico dravske banovine in Mestno hranilnico v Ljubljani, se interesna prepletenost še pogloblja. Preko zastopnikov v upravnih svetih pa vodijo niti skupine okrog KID-a še do ostalih vodilnih denarnih podjetij, prav tako

²⁹ V družbi s Kreditnim zavodom za trg. in ind. v Lj.

³⁰ V upr. odb. so od starih delničarjev ostali le še zastopniki ljubljanske veletrgovine z železnino.

³¹ [Tovarna usnja v Soštanju, udeležba v Fabriki obuče i gume „Boston“ Beograd ter v Ljub. kreditni banki].

³² Z zakupom l. 1923. udeleženi privatniki z $\frac{2}{3}$ delnic, država z $\frac{1}{3}$.

³³ Primer za tvorjenje koncerna vpliven motiv „friziranja bilanc“ (prenašanja poslov) glej o anketi ministrstva za gozdove in rudnike v publikacijah: Jugoslovanski čelik, Kragujevac, 1940., str. 71 in sl. ter prof. Al. Pavlič, Mlada garda malog čoveka, Bgd., 1934., str. 71 in sl.

³⁴ V obliki „sistema sodelovanja“ [koncentracija — centralizacija].

³⁵ Vl. Košak, Die bankmäßige Finanzierung der jugoslawischen Industrie, Frankfurt a. M., 1938., str. 46.

Compass, Wien, 1939. pod: Kreditni zavod za t. in i.

kot do političnih strank. S koncernom Kreditnega zavoda je navedena skupina dobila vpliv na tri denarne zavode: Trgovačko i obrtno banko d. d. Novi Sad, Hipotekarno banko jugoslovanskih hranilnic v Ljubljani in Zedinjeno zavarovalnico v Beogradu. Dalje na grofa Thurnskega jeklarno v Ravnah d. d. in Tvornico za dušik v Rušah d. d. Monopolni položaj³⁶ „koncerna dveh družin“ v kovinski in kemični industriji se je tako še okrepil. Dalje na Stavbno družbo d. d. v Ljubljani; na Industrijo platnenih izdelkov d. d. v Jaršah in Jugoslov. tekstilne tvornice Mautner d. d. (Litija, Št. Pavel pri Preboldu); na Pivovarno Union d. d. v Ljubljani, Kolinsko tovarno hranil d. d. in tvrdko Julio Meinel d. d., tudi v Ljubljani.

Največja industrija je tako nanizana v interesu skupnosti in zvezana z denarnimi zavodi; kot krila na osrednjem trupu so izpeljane vezi do obeh tradicionalnih političnih skupin.³⁷ Lastnemu tisku³⁸ se priključuje še tisk povezanih družbenikov.

Če računamo število delavcev³⁹ [povprečno] v obratih kot sledi: KID 3350, emajlirana posoda — Celje 1200 in kemična — Hrastnik 150, potem znaša samo v teh treh okoli 4700 delavcev in več sto nameščencev (pri KID-u n. pr. 315). Temu številu moramo dodati še one v odvisnih rudnikih (Liboje, Topusko, Ljubija, Ervenik) in tako se število zviša še za nekaj tisočev. Okoli deset tisoč delavcev in nameščencev je tako neposredno odvisno od dveh „družin“. Če računamo še delavstvo koncerna Kredit. zavoda, na katero imajo dve „družini“ večji ali manjši posredni vpliv, pa se to število poviša na skoraj 15.000 [Jeklarna - Ravne 350, Veriga - Lesce 200, Dušik - Ruše 550, Stavbna - Ljubljana 400, Platno - Jarše 600, Mautner 1100, Union 350, Kolinska 100]. Radi mehanizma delniških družb in „sodelovanja“ obvladajo redni delničarji z relativno neznatnim kapitalom vso to množico podjetij. Prometni zavod za premog z del. glavnico 1 milijon din in celjske tovarne s 25 milijoni so osnovna podjetja KID-a, katerega delniška glavnica znaša 120 milijonov. Udeležba Kreditnega zavoda v 12 podjetjih s skupno delniško glavnico 127,5 milijonov dinarjev znaša okoli 40,5 milijonov dinarjev. Na to vsoto je dobila vpliv skupina dveh „družin“ z relativno neznatnim zneskom nekaj milijonov dinarjev. Delniška glavnica Kreditnega zavoda znaša namreč le 12,5 milijonov dinarjev, a njo si dele 4 skupine: Mestna hranilnica ljubljanska, Banovinska hranilnica v Ljubljani, stari delničarji in — „celjska družina“.

(Konec sledi.)

III.

Če iz tega pregleda izvedemo nekatere zaključke, vidimo:

1. V koncernu okrog KID-a oziroma Kreditnega zavoda sta koncentracija in z njo združeno podružbljenje proizvodnje dosegla visoko stopnjo. Ogromne množice delavcev in proizvodnih sredstev so povezane v enoten delovni proces pod „komando“ redkih posameznikov. Od železne rude v Ljubiji pa do plugov v Lescah in emajlirane posode v Celju gre proizvod preko neštetihih rok in nihče ne more končno trditi, da je to njegov izdelek. Posameznega obrtnika je zamenjala veriga delavcev, individualno proizvodnjo je nadomestila družbena. A podružbljenje gre še dalje! V koncernu okrog KID-a načrtno nabavljajo železno rudo iz lastnih rudnikov pri Topuskem

³⁶ KID in grofa Thurna jeklarna so včlanjeni v „železarskem kartelu“; ruška in hrastniška tovarna proizvajata večino umetnih gnojil v državi (monopol v dušikovih, fosfatnih in apnenih gnojilih); pivovarna Union je včlanjena v kartelu kvasa; hrastniška tovarna in še eno slično podjetje si delita trg opijevih alkaloidov itd.

³⁷ V KID-u, TPD-ju; v Kreditnem zavodu radi udeležbe Banovinske in Mestne hranilnice itd.

³⁸ Tovarniški vestnik KID-a.

³⁹ Gl. Spominski zbornik Slovenije, pod IV. del. Leksikon dravske banovine, dodatek industrijskih podjetij. Gospodarska struktura Slovenije, SEI, 1939. Compass, 1939, 1940.

ali Prijedoru, premog in koks preko Prometnega zavoda in TPD in vse to po najugodnejših zvezah prevažajo v kraje uporabe; v plavžih na Jesenicah talijo rudo v martinarnah, predelujejo surovo železo v kovno (jeklo) ter ga vlivajo v klade; na Javorniku valjajo klade v pločevino, profile in dr. ter končne izdelke odpošiljajo v veletrgovine z železnino ali pa polizdelke odvažajo v Lesce ali Celje, da tu v lastnih tovarnah zopet po načrtu izdelujejo pluge, posodo ali radiatorje; v odvisnih kemičnih tovarnah nabavljajo določene množine kemičnih snovi za emajliranje; izdelke porazdeljujejo po lastnih ali trgovsko povezanih veletrgovinah — skratka iz določenega središča je načrtno organizirana proizvodnja, od tu upravljajo vsem njenim zaporednim poslom in porazdeljujejo izdelke. V tej medsebojni odvisnosti množice organsko vezanih podjetij se kaže že višja stopnja podružbljenja proizvodnje. A vsa ta načrtnost služi le namenu, da se iztisne čim večji dobiček. Tako to „načrtno gospodarstvo po interesih dobička“ zadeva ob „načrtno gospodarstvo v korist ljudskih potreb“. Očrtno podružbljenje kaže, kako je dozorelo gospodarstvo za to drugo obliko, za „višjo ureditev“, ki trka na vrata. A ona je ovirana po privatno gospodarskih odnosih proizvodnje, ki so postali oklep v trenutku, ko je proizvodnja dobila družbeni značaj. Tako družbena proizvodnja zadeva ob privatna proizvodjalna sredstva, ljudske potrebe ob interese dobička, bogastvo redkih ob revščino večine, velike možnosti proizvodnje ob nizek konsum, načrtna ureditev proizvodnje v posameznih obratih ali njih asociaciji ob anarhijo proizvodnje v gospodarstvu kot celoti; in tako se današnje gospodarstvo uklenjeno v lastna protislovja mota v linijah upada in dviga, po krivulji, stalno zlomljeni po zastojih in krizah.

Podružbljenje pa je stopnjevano še bolj! Velika podjetja tako KID-ovega koncerna, kakor tudi koncerna Kreditnega zavoda so povezana s podjetji iste industrijske veje v vsej državi ali celo preko meja v obliki kartelov v monopolistične organizacije. KID in jeklarna grofa Thurna pripadajo železarskemu kartelu, Dušik - Ruše karbidnemu, Pivovarna Union kartelu kvasa itd., itd. Tako se podjetja, ki sicer pripadajo različnim lastnikom, preko celotnega državnega teritorija organizacijsko spajajo v eno celoto. Podružbljenje dosega tako največje in najširše dimenzije. A ono je le polovično, monopol v današnjem gospodarstvu ne prenaša podružbljenja tudi na področju proizvodjalnih odnosov. A to dejstvo vodi do težkih nasledkov! Ker spremlja monopol izločitev konkurence, čeprav le delno in le časovno, se izločajo tudi vzroki, ki vodijo v današnjem gospodarstvu k tehničnemu napredku. Vsa povojna leta so pri nas večino železne rude izvažali iz države, da so jo pretopili v inozemskih plavžih in so nato od tam uvažali surovo železo. Šele zapora meja zaradi vojne je prisilila upravo KID-a, zgraditi dva plavža. Pri množici vodnih sil in oglja, ki jih premore Slovenija, uporabljajo v KID-ovih plavžih uvoženi koks, a o električnem obratovanju plavžev predavajo le na univerzi. Ali drug primer: obrati kupujejo licence za tehnične novosti, a jih ne uvajajo v proizvodnjo. Skratka, monopol v današnji obliki pomenja zastoj gospodarskega razvoja, pomenja njegovo gnitje. Res, tudi KID modernizira svoje obrate, da zniža stroške in zviša dobiček, da zadosti povpraševanju, vendar je tendenca po zastoj latentna in se pokaže sedaj pri njem, sedaj v drugi industrijski veji; sedaj v tem, sedaj v drugem času, sedaj v tej, sedaj v drugi deželi. To bi bil nasledek ekonomskega značaja, drugi je socialnega. Ker morejo monopoli s svojo oblastjo iz skupne (v celotnem gospodarstvu) vsote večvrednosti iztisniti večji delež kot pa bi ga mogli v svobodni konkurenci, in si prisvojiti del vrednosti v nekapitalističnih obratih, poženejo cene preko vrednosti. Porast draginje in revščina spremljata zato monopole kot senca! Ker se ustvarja dobiček iz dela, a delež kapitala, porabljenega za delovno silo stalno pada v primeri z deležem, porabljenim za stroje, se iztiskava vedno več delavcev v armade brezposelnih; zato je hujše naprežanje onih, ki ostanejo v tovarnah. Osnovno protislovje današnjega gospodarstva se z monopoli še pogloblja, a obstoj monopolov „nad in poleg konkurence“ to protislovje zaostruje do najtežjih konfliktov.

Veljavnost današnjemu gospodarstvu svojstvenega zakona „po ločevanju lastništva kapitala od uporabe kapitala v proizvodnji... rentierja, ki živi samo od dohodkov denarnega kapitala od podjetnika...“ (V. I.) vidimo potrjeno v koncernu KID-a ali Kreditnega zavoda v polni meri.

Na mesto nekdanjih lastnikov in proizvajalcev v eni osebi so stopili na eni strani tehnično in upravno vodstvo, ki deluje le v proizvodnem procesu, a na drugi strani veliki delničarji, nekaj „družin“, ki so sicer dejanski lastniki, a so popolnoma izločeni iz proizvodnje in le strižejo kupone in pobirajo dobiček. Oni sodelujejo toliko v proizvodnji kakor delavci pri delitvi dobička. Proizvodnja se more vršiti tudi brez njih; (njih parazitiski značaj je več kot otipljiv). Železni izdelki od osnovnih proizvodov za predelavo v kovinski industriji, gradbenega in konstrukcijskega materiala pa do kuhinjske posode zajemajo najširše področje uporabe; umetna gnojila, galica in plugi pomenijo življenjsko vprašanje naše kmetijske proizvodnje, a vendar v vsem tem odločajo posamezniki te ozke plasti velikih delničarjev.

2. Videli smo, kako se podružbljuje proizvodnja, kako se združujejo podjetja istih in raznih vej, kako se ustvarja osnova za novo popolnoma podružbljeno gospodarstvo. A na drugi strani v zvezanosti obeh „družin“ s Kreditnim zavodom ter njegovim industrijskim koncernom vidimo na eni strani ogromno koncentracijo denarnega kapitala okrog Kreditnega zavoda, ki veže poleg „obeh družin“ še Banovinsko in Mestno hranilnico, dva največja zavoda med regulativnimi hranilnicami, a na drugi strani, kako je v tej veliki banki ustvarjena baza za kontrolo in nadzorstvo industrije. V centralni točki vse te „skupnosti, v banki, se stikajo niti, ki vodijo do večine „Slovenske“ industrije, do njenih najvažnejših obratov; iz te točke se ti nadzirajo in usmerjajo. Tako je Kreditni zavod že davno prešel iz svoje prvotne vloge eskontiranja menic ljubljanskih trgovcev v institucijo, ki kot knjigovodja industrije po „načrtu dobička“ ureja proizvodnjo velikega sektorja celotnega teritorija. Kakor je svojstven monopolističnim bankam, tako tudi Kreditni zavod zbira vloge najvišjih krogov, a jih uporablja za investicije po interesih posameznikov — ob veliki revščini in zaostalosti večine našega ljudstva. Nujnost po skladnosti splošnega zbiranja vlog in splošne delitve sredstev za proizvodnjo je pereča; in v tej novi skladnosti se more uveljaviti vloga bank kot knjigovodij načrtnega (brez narekovajev) gospodarstva v polni meri.

Vsa ta orisana ekonomska zgradba predstavlja materialno bazo za novo gospodarstvo, vsa navedena dejstva kažejo na tehnično možnost in socialno-ekonomsko nujnost istega. A pot do njega ni pot avtomatičnega prehoda monopolistične faze v novo višjo, kot so jo pridigali in jo pridigujejo — kljub dementiju velike krize, le v drugih oblikah še danes — oportunisti vseh barv in to socialni demokrati v prvi vrsti, marveč je to pot političnega dejanja. Zato naj gornjim, v prvi vrsti ekonomskim zaključkom dodam še nekaj političnih!

Tako v KID-u kakor v TPD, tako v Kreditnem zavodu kakor tudi v podjetjih koncerna okrog tega zavoda (Dušik - Ruše, Stavbna družba, Pivovarna Union itd.) sede v upravnih svetih tudi predstavniki obeh slovenskih tradicionalnih političnih grupacij. Oba vrhova teh skupin se zraččata vedno bolj v en sam vrh. Sodelovanje s „tujim kapitalom“ jih ne moti (v TPD, v KID-u, v Rušah, Unionu itd.)! Nasprotje vseh teh skupin je kvečjemu slično onemu, ki ga čutita dva ali več visokih uradnikov v istem uradu, ki vsi stremé po mestu šefa. Dejansko pa arijski in semitski, nacionalni in tuji, slovenski in jugoslovenski, liberalni in konservativni kapital tvorijo solidarnost. Ozka plast finančnega plemstva prepreza s svojimi mrežami vse plati slovenskega življenja od gospodarstva pa do kulture in politike, od tovarn do tiska in visokih uradov.

Monopolni dobički omogočajo, da si ta ozka plast z višjimi mezdami ali posebnimi nagradami pridobiva na svojo stran prav tako ozko plast „delavske aristokracije“ in

tako pridruži svojim „diplomiranim lakajem“ še „nediplomirane“. Oni naj dokažejo dvig življenjskega standarda delavca, oni naj bodo most „harmoničnih odnosov“ do proletariata — a dejansko so nosilci oportunitizma, zvestega spremljevalca monopolistične faze.

Vsa razpredena mreža povezanih obratov orisanih koncernov — od rudnikov pa do veletrgovin — ter posebni fondi monopolističnih organizacij omogočajo finančnemu plemstvu, da more vzdržati lokalne delavske akcije. Le široke, večino obratov zajemajoče akcije postajajo v tem razdobju uspešne, kakor dokazujejo tudi primeri iz naše sredine.

Polemika

NEKAJ BESED V ODGOVOR.

A. Javor

V novoletni številki „Slovenije“ je gospod Joka Žigon napisal „Očitno pismo g. dr. Ferdu Kozaku, uredniku »Sodobnosti«“. Napisal ga je zaradi Javorjevega „nečistega in nesnažnega pisanja“ ter ga takole zaključil: „G. doktor, če prej niste prebrali in premislili teh podtikanj, jih preberite in premislite sedaj! Zatopite se samo za hip v Prijateljovo osebnost, primerjajte jo s krivično podobo A. Javora in potem se vprašajte, za kaj ste odgovorni!“

Ker je beseda „podtikanje“ potemtakem poglavitni argument gospoda Joke Žigona, bom v svojem odgovoru dokazal, kdo in kaj — podtika.

1.) Na strani 516 „Sodobnosti“ lanskega leta pravim: „Jasno je, da smatra Prijatelj Bleiweisovo smer, ki je zahtevala zgolj ravnopravnost slovenščine v šoli in uradu, »spričo primitivnega in patriarhalnega stanja slovenskega naroda« — za tvorni konservatizem.“ Gospod Žigon Joka nasprotuje takole: „Prijatelj ne »smatra« Bleiweisove smeri za tvorni konservatizem zato, ker je zahtevala »zgolj ravnopravnost slovenščine v šoli in uradu«, marveč ker se v prvi periodi »okorelost našega konservatizma... še ni tako občutila« kot v »obdobju okorelega konservatizma« (Žigonov „zato, ker“ sem podčrtal jaz). Gospod Joka Žigon, kdaj in kje sem pa jaz trdil, da smatra Prijatelj Bleiweisovo smer za tvorni konservatizem zato, ker je zahtevala zgolj ravnopravnost slovenščine v šoli in uradu?! Vaša polemična taktika je glede na svojo preprosto domisljico prav zares — genialna: „ki“ spremenite v „ker“ in — udarite po nasprotniku. „Rekne in ostade živ“, pravijo nekje na jugu... Ker si je pa nemogoče misliti, da bi srednješolski profesor ne znal čitati, in ker je tudi težko verjeti, da ne bi razlikoval „ki“ od „ker“, Vam lahko odgovorim samo naslednje: je nekdo, ki podtika, toda tisti „nekdo“ ni Javor, temveč je gospod Žigon Joka. Ker je gospod Joka Žigon hkrati ogorčeni nasprotnik „nečistega in nesnažnega pisanja“, sklepam, da je s svojo spremembo „ki“ v „ker“ želel pokazati primer „čistega in snažnega pisanja“.

2.) Gospod Joka Žigon je vsestranski polemični taktik. Če ne more doseči namena s spremembo kakega „ki“ v kak „ker“, zataji recimo kak — stavek. Takole polemizira: „Da bi bil Prijatelj zapisal kmetu »razmeroma nagli povratek k redu« v dobro, je ponarejeno; Prijatelj je zapisal: »Sploh pa se mora reči, da se je slovenski kmet, od nekdanje vaje pokorščine in poslušnosti, razmeroma naglo umiril in povrnil k redu.« Zakaj gospod Joka Žigon ni citiral vsaj še enega Prijateljjevega stavka in sicer tistega, ki ga je Prijatelj zapisal neposredno pred „Sploh pa se mora reči...?“ Ta stavek se glasi: „A takšni in podobni izbruhi razbrzdanih instinktov so se pojavljali med nižjimi. toliko stoletij zatiranimi in brezpravnimi sloji vse tedanje revolucionarne Evrope“ (podčrtal jaz). Jasno je namreč, da je ta stavek odločilen za smisel vsega odstavka; da je torej zaradi tega stavka treba ves odstavek